

Nieuwsbrief LNEO, juli 2015

In deze nieuwsbrief

- 1- LNEO, het netwerk aan de slag
- 2- *LNEO Ontmoet.....* op 19 november a.s.
- 3- Verslag van het symposium in Tilburg
- 4- Internationale ontwikkelingen

1 LNEO, het netwerk aan de slag

Even opfrissen, LNEO staat voor het *Landelijk Netwerk Emotionele Ontwikkeling* en is ondergebracht bij Kennisplein Gehandicaptensector. Het betreft een open groep, dus toegankelijk voor iedereen die geïnteresseerd is in het onderwerp. Deze groep is dan ook bedoeld voor iedereen die kennis wil delen op het gebied van emotionele ontwikkeling binnen de gehandicaptensector. Op deze manier willen we kennis en kunde ten aanzien van diagnostiek, behandeling, ondersteuning en coaching bevorderen. Er is een kerngroep van 10 mensen. Momenteel wordt de kerngroep uitgebreid. **U kunt de kerngroep bereiken via ineomailing@gmail.com** Er is ook een interactieve discussiegroep van LNEO op linkedin. Zie link: http://www.linkedin.com/groups/Landelijk-Netwerk-Emotionele-Ontwikkeling-5171380?home=&gid=5171380&trk=anet_ug_hm

De kerngroep wil u op de hoogte brengen van studie- en themadagen, stand van zaken onderzoek e.d. via het Kennisplein en bijvoorbeeld periodiek een nieuwsbrief rondom Emotionele Ontwikkeling in de VG sector. Wilt u ook op de verzendlijst hiervoor komen, geef u op via ineomailing@gmail.com

LNEO is ook te vinden op het Kennisplein [LNEO](#)

2 LNEO Ontmoet... op 19 november

Ook dit jaar organiseert LNEO weer een studiemiddag. Dit jaar staat het thema Emotionele ontwikkeling en gehechtheid centraal. LNEO ontmoet dit jaar Paula Sterkenburg als spreker.

Paula Sterkenburg is docent aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, werkt als GZ- psycholoog bij Bartimeus en doet al jaren onderzoek naar gehechtheid. Het Landelijk Netwerk Emotionele Ontwikkeling (LNEO) wil met elkaar kennis en ervaring delen op het gebied van de emotionele ontwikkeling bij mensen met een (verstandelijke) beperking. Doel is om op deze manier kennis en kunde ten aanzien van diagnostiek, behandeling, ondersteuning, coaching, scholing en wetenschappelijk onderzoek te bevorderen om

uiteindelijk cliënten beter te kunnen ondersteunen. Het kernteam van LNEO nodigt je van harte uit voor deze studiemiddag:

Wanneer: donderdag 19 november 2015 van 13.30-17.00 uur.

Waar: Cuneraweg 12, Rhenen. Locatie van Zideris. Te bereiken met openbaar vervoer of auto. Wilt u carpoolen, laat dan een berichtje achter op onze linkedinpagina.

Voor wie: gedragsdeskundigen, onderzoekers, begeleiders en therapeuten die belangstelling voor en ervaring hebben met het onderwerp emotionele ontwikkeling bij mensen met een (verstandelijke) beperking en die kennis willen uitwisselen.

Programma

13.30 uur Inloop en ontvangst

14.00 uur Opening en plenaire sessie

14.15 uur Presentatie Paula Sterkenburg

15.15 uur Pauze

15.30 uur Subgroepen: organisaties onder druk; emoties onder druk!?

16.15 uur Plenaire afsluiting van de middag

Kosten: € 50 per persoon.

Informatie: www.verstandelijkbeperkt.nl/ineo of ineomailing@gmail.com

Aanmelden: ineomailing@gmail.com

Organisatie: Expertisecentrum Verstandelijke Beperking

Mede mogelijk gemaakt door: Zideris

3- Verslag van het symposium *Emotionele ontwikkeling als basis voor een psychisch gezonde ontwikkeling bij mensen met een ontwikkelingsbeperking*

Dit symposium vond op 23 april in Tilburg plaats, in de aula van de universiteit. Onder leiding van Petri Embregts spraken sprekers uit België, Nederland en Duitsland over aspecten van de emotionele ontwikkeling en vertelden over de uitkomsten van hun

onderzoek. Er was een informatiemarkt met stands van Judith Hoevenaars (over FloorPlay), SenSeo en LNEO.

Anton Došen opende de rij van sprekers met zijn presentatie over neurobiologische en psychosociale aspecten van de emotionele ontwikkeling bij mensen met een ontwikkelingsstoornis. Een van zijn kernpunten is: Hoe kan de omgeving mensen die steeds met negatieve ervaringen te maken hebben gehad, positieve ervaringen laten opdoen? Aan het eind van zijn presentatie liet hij zien hoe emotionele ontwikkeling in de hulpverlening geïmplementeerd kan worden. Als voorbeeld van hoe dat kan noemde hij het Bucharest Early Intervention Project (BEIP), waarin 136 kinderen uit instellingen werden gevolgd. De helft van deze kinderen werd in een pleeggezin opgenomen en liet een duidelijke fysieke en psychische verbetering zien op lichamelijk en geestelijk vlak en in de ontwikkeling van hun hersenen.

Na Anton kwam Carolien Rieffe aan het woord. Zij sprak over emotieregulatie bij kinderen en jongeren met een ASS. Haar onderzoeksgebied is de invloed van sociaal leren op emotionele ontwikkeling. Bij emoties, zei ze, speelt een belang een rol. Emoties communiceren dit belang en beïnvloeden tevens de relatie met de ander. Carolien raadt het boek van Nico Frijda over emoties aan. Het boek is weliswaar uit 1986, maar nog steeds van waarde. Er zijn drie strategieën voor emotieregulatie: behalve je druk maken zijn er de approach en avoidant strategieën. Het advies van Carolien is gebruik de kracht van de avoidant strategie en pas die op een positieve manier toe. Maak een wandeling of zet een muzikje op. Op de lange duur is echter het praten over emoties en hoe je daarmee om kunt gaan, effectiever. Help de ander zijn emoties te onderkennen: hoe voel je je? En praat er over zonder oordeel.

Paula Sterkenburg was de laatste spreker van de ochtend. Het onderwerp van haar bijdrage was Psychofysiologische homeostase en gehechtheid. Haar stelling is, dat het niet voldoende is om alleen aan de basisbehoeften van cliënten te voldoen, maar dat het nodig is om daarnaast een vertrouwensrelatie aan te gaan. Die relatie is belangrijk omdat ze de cliënt helpt zijn stresssysteem weer in balans te brengen. Begeleiders zijn erg belangrijk voor cliënten, zeker voor cliënten met een laag ontwikkelingsniveau. Paula heeft in een boekje diverse bouwstenen aangedragen om zo'n vertrouwensrelatie tot stand te brengen.

In de forumdiscussie die de ochtend afsloot, werd door de sprekers van het ochtendprogramma en mensen uit de zaal gewezen op het belang van de relatie. Bonding, het maken van een persoonlijke band, kun je het beste op een emotionele manier doen door bv. samen plezier te hebben. Een relatie komt pas echt tot stand, als er een affectieve klik is tussen cliënt en begeleider. Je open stellen voor je cliënt kun je leren. Daar zijn cursussen en trainingen voor.

Na de lunch ging Stijn Vandeveldde in op de resultaten van het onderzoek naar de psychometrische eigenschappen van de SEO-R. Er zijn twee exploratieve studies uitgevoerd, een naar de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid en een naar de convergente validiteit. In de eerste studie vertoonden de onafhankelijke beoordelaars een hoge mate van overeenstemming ($\rho = .75$). De domeinen 9, 10 en 13 kregen de zwakste scores. De ICC (een maat voor interbeoordelaarsbetrouwbaarheid) was matig ("moderate") tot substantieel ("substantial") voor tien van de dertien domeinen. Ook met betrekking tot deze maat kwamen de domeinen 9, 10 en 13 als zwakste uit de bus. In de tweede studie vonden de onderzoekers een significante correlatie tussen de totaalscores van de SEO-R

en de Vineland Adaptive Behavior Scales, 2nd edition (VABS-II). Wanneer de onderzoeksgroep werd gesplitst in een groep met en zonder “co-occurring problems”, bleef de significante samenhang wel in stand voor de groep zonder bijkomende problemen, maar niet voor die met problemen. Deze resultaten dienen genuanceerd te worden gezien het kleine aantal participanten. De studies hebben enkele beperkingen: zo zijn de steekproeven klein en onderzoekt de tweede studie enkel de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid en convergente validiteit, waarbij gebruik wordt gemaakt van een beperkt aantal schalen en instrumenten.

Jan Gielen en Max Feltzer lieten de stand van zaken zien van hun onderzoek “Validering van een theorie van de sociaal-emotionele ontwikkeling en de constructie van een observatieschaal”. Voor Jan is dit een promotieonderzoek. In hun theoretisch model vormen de emotionele, cognitieve en sociale ontwikkeling de basis voor de persoonlijkheidsontwikkeling. In feite bestaat het theoretisch model uit vijf domeinen die de ontwikkelingsstadia van het model van Anton Došen volgen. Elk van die domeinen is opgebouwd uit een aantal belangrijke ontwikkelingsfenomenen. Uit de masterstudies van studenten uit de afgelopen drie jaren blijkt, dat de items vrij goed aansluiten bij de leeftijdsfasen, al blijken sommige ontwikkelingsfenomenen vroeger te ontstaan dan in het model aangegeven.

Ook tonen de onderzoeksresultaten heel duidelijk de discrepantie tussen emotionele en cognitieve ontwikkeling bij personen met een verstandelijke beperking en personen met ASS.

Tanja Sappok sloot de rij van sprekers. De titel van haar presentatie was Emotional Development in Adults with Intellectual Disability: Impact for the Understanding of Challenging Behaviors. Probleemgedrag kan door lichamelijke ziektes (15%) of psychische stoornissen (15%) veroorzaakt worden. Uit onderzoek bleek, dat voor het overblijvende deel de verklaring onder andere in de emotionele ontwikkeling en ASS gezocht kon worden. Mensen met een achterstand in emotionele ontwikkeling laten vooral hoge scores zien op Irritability en Hyperactivity. Tot slot is een van de adviezen dan ook: kijk bij een cliënt met ernstig probleemgedrag naar diens emotionele ontwikkelingsniveau en onderzoek of er sprake is van ASS.

In de forumdiscussie aan het eind van de middag werd nog eens benadrukt, dat emotionele ontwikkeling een belangrijk domein is, dat eigenlijk in de omschrijving van verstandelijke beperking thuis hoort. En ook dat de interactie tussen emotionele ontwikkeling en andere ontwikkelingsdomeinen, persoonlijkheidsontwikkeling en motivatie niet vergeten mag worden.

Download hier de hand-outs van het symposium emotionele ontwikkeling als basis op 23 april 2015 <https://www.fortior.info/symposium-emotionele-ontwikkeling-als-basis/hand-outs>

4- Internationale ontwikkelingen

SEO-R Validatie-onderzoek: stand van zaken.
Door Sandra Zaal en Jolanda Vonk, kern-teamleden van LNEO.

Ontstaan en gebruik van de SEO in Nederland.

In de zorg voor mensen met een beperking is het integratieve kader van Prof. Anton Došen ingeburgerd geraakt als het gaat om diagnostiek en beeldvorming. In de jaren '80 is door Anton Došen en zijn staf op het P.I. De Hondsborg in Oisterwijk de Schaal Emotionele Ontwikkeling (SEO) ontwikkeld. De aanleiding was dat er geen instrument was om de emotionele ontwikkeling van kinderen met (toen nog) geestelijke handicap in kaart te brengen of te schatten. Steeds meer werd duidelijk dat het bepalen van het cognitieve niveau en sociale redzaamheid niet voldoende handvatten gaf om goed af te stemmen op de mogelijkheden en draagkracht van mensen met een beperking. De SEO is sindsdien in veel instellingen en organisaties in Nederland geïmplementeerd. Gaandeweg wordt de schaal ook gebruikt voor volwassen mensen met een verstandelijke beperking. Uit ervaring blijkt dat de SEO alleen goed af te nemen is als men thuis is in het integratieve kader van Anton Došen en bekend is met de fasen van emotionele ontwikkeling.

Doorontwikkeling van de SEO-R in Vlaanderen.

Niet alleen in Nederland, maar ook in Vlaanderen en Duitsland wordt steeds meer met de SEO gewerkt. In 2011 heeft SENSEO, een projectgroep die in Vlaanderen onder de regie van Steunpunt Expertise Netwerken vzw – SENvzw (SEN) werkzaam is, de uitdaging op zich genomen om de SEO te herzien, gebruiksvriendelijker te maken, begrippen breder te omschrijven en meer aan te passen aan de doelgroep van volwassen mensen met een verstandelijke beperking. Lien Cleas en Anne Verduin tekenen hiervoor. SENSEO presenteert de vernieuwde SEO-R op een symposium in Brussel in december 2011 in samenwerking met Anton Došen. Hoewel emotionele ontwikkeling een lastig concept is om te operationaliseren en de SEO-R binnen de COTAN geen voldoende beoordeling krijgt, blijkt het instrument een grote behoefte te vullen en steeds meer bekend en ingeburgerd in zowel Nederland als Vlaanderen.

Wetenschappelijk onderzoek naar de SEO-R

Na een klein onderzoek in Vlaanderen in 2013 naar de betrouwbaarheid van de SEO-R en psychometrische kwaliteiten heeft SENSEO, in samenwerking met de Hogeschool Gent, Universiteit van Gent en Tranzo, de academische werkplaats: Leven met een verstandelijke beperking o.l.v. van Prof. Dr. Petri Embregts van Tilburg University, het initiatief genomen om een groter validatie-onderzoek op te zetten. Het onderzoek valt onder regie van de Hogeschool van Gent (drs. Leen Poppe, lector en drs. Filip Morisse, promovendus). In nauwe samenwerking met Tranzo Tilburg en Lunet zorg Eindhoven wordt het onderzoek opgezet. De uitrol hiervan start in december 2014. Vanuit Vlaanderen doen allerlei (kleine) organisaties mee en vanuit Nederland 2 grotere organisaties: ASVZ, Sliedrecht en Lunet zorg, Eindhoven (beiden aangesloten bij Tranzo). 30 cliënten uit Vlaanderen en 30 cliënten uit Nederland van betrokken organisaties worden ingeschaald met de SEO-R. Als controle-instrument dient de Vineland –Z en een consensus inschaling door 2 x 4 experts (4 uit Nederland en 4 uit Vlaanderen). In maart-mei 2015 zijn alle data verzameld en daarna verwerkt. De resultaten zullen in het najaar door SENSEO worden gepresenteerd op een symposium begin september in Florence.

SED-S en Lime-survey in Berlijn.

Tegelijkertijd loopt er, voorjaar 2015, een onderzoek (Lime-survey) naar het ontwikkelen van een verkorte SEO, die zowel in het Nederlands als Duits wordt gemaakt. In het Engels: Scale Emotional Development-Short.

Initiator hiervan is Prof. Dr. Tanja Sappok, psychiater en werkzaam bij het Königin Elisabeth Herberge Hospital in Berlijn. Dit gebeurt in samenwerking met Vlaanderen (Dr. Stijn Vandevelde, Universiteit van Gent, Filip Morisse) en Nederland (Prof. Anton Došen). Door experts uit Duitsland, Vlaanderen en Nederland (totaal 34 mensen die veel ervaring hebben in gebruik van de SEO en SEO-R) heeft er in maart en april digitale item-selectie plaats gevonden uit de huidige SEO-R van 2011. Begin mei heeft er een internationale studieweek plaatsgevonden waarbij delegaties van de drie landen, op basis van deze item-selectie, beslissingen hebben genomen rondom de constructie van de SED-S die voldoet aan wetenschappelijke standaarden. Namens Nederland zijn afgevaardigd: Prof. Anton Došen, dr. Paula Sterkenburg (VU University Amsterdam en Bartimeus, Doorn), drs. Mieke Hoenderboom (Twentse Zorgcentra, Enschede), drs. Ester de Bruin (Cordaan, Amsterdam) en drs. Jolanda Vonk (Lunet zorg, Eindhoven). In de zomermaanden worden de items herwerkt door 4 groepen in Duitsland, Vlaanderen en Nederland. De resultaten zullen dit najaar door Tanja Sappok ook worden gepresenteerd op het symposium in september in Florence.

